

## Motion till riksdagen 2024/25:3438

av **Märta Stenevi m.fl. (MP)**

# med anledning av skr. 2024/25:173 Riksrevisionens rapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

---

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tillgången till dricksvatten och avloppsrening i hela landet genom att införa rekommendationer om samverkan mellan berörda myndigheter och utökade befogenheter för länsstyrelserna att genomföra tillsyn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstifta om att planer för förnyelse och underhåll ska ingå i kommunernas vattentjänstplaner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i lag ska förtydliga vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka beredskapen i kommunerna för vattenrelaterade kriser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

## Motivering

Sveriges infrastruktur för dricksvatten och avlopp beräknas i dag ha ett årligt investeringsbehov på runt 31 miljarder kronor, enligt siffror från Svenskt Vatten. Samtidigt ligger den årliga investeringstakten på ca 20 miljarder kronor, vilket leder till en risk för försämrade va-system och en ökande investeringsskuld. Att skjuta upp

åtgärder på vatten- och avloppsledningsnät kan bli dyrt, både ekonomiskt och miljö- och hälsomässigt. Eftersatt underhåll kan få mycket allvarliga konsekvenser. Om avloppsvatten skulle tränga in i dricksvattnet kan sjukdomar och parasiter spridas. Underdimensionerade rör kan vid skyfall leda till översvämningar, och återkommande läckor leder till avbrott i vattenförsörjningen. Det finns flera exempel på när brist på tillräcklig rening har lett till sjukdomsfall både när det gäller dricksvatten och efter utsläpp av avloppsvatten. I nuläget ser vi även i klimatförändringarnas spår ett ökat antal översvämningar och har därför ett ökande behov av att anpassa va-nätet till ett förändrat klimat.

Att investeringar dröjer beror på flera olika faktorer, allt från politisk styrning mot låg kostnad för vatten och avlopp, brist på resurser och expertis, otydliga direktiv och ansvarsförhållanden till höga investeringskostnader som gör att man inte kan genomföra önskade åtgärder eller att man avvaktar med genomförandebeslut.

Ansvaret ligger främst på kommunerna, och olika kommuner har kommit olika långt i arbetet med sin va-infrastruktur, men Riksrevisionen konstaterar i sin rapport Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2) att regeringen brustit i implementeringen av lagstiftningen samt varit saktfärdig vad gäller behovet av stöd och vägledning till kommunerna.

Riksrevisionen pekar på en rad brister i regeringens arbete:

1. Regeringens ensidiga fokus på utbyggnad av allmänna vattentjänster har inneburit att frågor om underhåll och förnyelse hamnat i skymundan.
2. Regeringen har mottagit en rad utredningar och förslag som inte tagits om hand.
3. Myndigheternas tillsyns- och vägledningssupplett har varit otydliga, och i delar bedömer Riksrevisionen att tillsynen varit otillräcklig, ineffektiv och reaktiv. Länsstyrelsernas tillsyn har dessutom varit inriktad på utbyggnad av allmänna vattentjänster och tillsynen av förnyelse och underhåll har därmed varit otillräcklig.
4. Riksrevisionen konstaterar vidare att arbetet med att förnya och underhålla de allmänna vattentjänsterna i kommunerna är gravt underfinansierat, något som regeringen inte heller har agerat på.

Riksrevisionen pekar på en rad åtgärder för att stärka samarbetet mellan myndigheter, men vi menar att det också krävs ett stärkt samarbete i regeringen. Regelverket för vattenfrågorna ligger på flera olika departement och statsråd, och vi anser att det är nödvändigt att samla arbetet. Detta kan t.ex. ske genom att ett statsråd med övergripande ansvar för vattenfrågor utses, som ges i uppdrag att samordna arbetet i regeringen.

I snitt ligger förnyelsetakten (om man med dagens takt ska hinna byta ut hela ledningssystemet) på 200 år sett till Sveriges alla kommuner, men den varierar stort mellan olika kommuner, som själva kan göra valet att vänta med nyinvesteringar. Vi anser att det behövs ett nationellt större ansvar för att säkra tillgången till dricksvatten och avloppsrening i hela landet genom att man bistår kommuner i fråga om att säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas och öka takten i arbetet med klimatanpassningsåtgärder. Genom att kommunerna ges tydligare ramar för sitt ansvar, t.ex. genom att man lagstiftar om att kommunen ska besluta om en inriktning på förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet som inte äventyrar vattenkvaliteten på sikt och inte heller bygger upp en stor skuld för framtiden, kan va-frågan sättas på kartan hos fler kommuner. Vi anser också att man behöver specificera vilka krav som ska ställas på en kommunal va-huvudman och vilken servicenivå som ska

krävas. Då avbrott i dricksvattenförsörjningen kan leda till enorma konsekvenser ser vi också ett behov av ett progressivt arbete för att säkerställa säkrare vattenleveranser. I detta arbete behövs beredskap i kommunerna för att kunna hantera såväl akuta som långsiktiga vattenrelaterade kriser.

Vi anser vidare att reglerna i lagen om allmänna vattentjänster behöver ses över för att möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, något som dagens va-lagstiftning inte tillåter i tillräcklig utsträckning. För att bättre kunna hantera regn och häftiga skyfall, något som kommer att drabba oss oftare med klimatförändringar, anser vi att det kan behövas en specifik kommunal dagvattentaxa som ska finansiera arbetet med det vatten som behöver hanteras utanför systemet med dricksvatten och avlopp. I dagsläget är ansvaret för regnvatten otydligt, men många åtgärder behöver utföras genom markåtgärder, exempelvis genomsläppliga ytor, dagvattendammar och vattenmagasin utanför det ordinarie va-systemet. Vi anser därför att man ska utreda möjligheten att införa en separat obligatorisk kommunal dagvattentaxa för detta arbete, som samtidigt skulle kunna knytas till åtgärder för klimatanpassning och där exempelvis väghållare skulle kunna ta en mer rättvis fördelning av kostnaderna.

Mot bakgrund av detta anser vi sammanfattningsvis att regeringen skyndsamt måste agera på Riksrevisionens rekommendationer, men också vidareutveckla arbetet så att planer för förnyelse och underhåll inkluderas i vattentjänstplanerna, att det förtydligas i lagstiftningen vilka krav som ställs på kommunal va-huvudman samt vilken servicenivå som förväntas, att regeringen skyndsamt säkerställer kommunernas beredskap vad gäller allmänna vattentjänster i linje med förslagen i va-beredskapsutredningen, att regeringen säkerställer att regelverken för finansiering och reinvesteringar förändras för att möjliggöra en robust finansiering av allmänna vattentjänster samt att möjligheten till en obligatorisk kommunal dagvattentaxa utreds.

Vatten är helt avgörande för vårt samhälles funktion och dess medborgares överlevnad. Det är en fråga som måste få högsta prioritet från regeringen. Riksrevisionens rapport visar tyvärr med all önskvärd tydlighet att så inte varit fallet.

*Märta Stenevi (MP)*

*Linus Lakso (MP)*

*Katarina Luhr (MP)*

*Rebecka Le Moine (MP)*

*Emma Nohrén (MP)*